

Date: Sun, 06 May 2001 22:50:09 +0200
From: Yoav Gelber <gelber@research.haifa.ac.il>
To: Dani Censor <censor@ee.bgu.ac.il>
Subject: IP's Lecture

Shalom Dani,

I have received the attached from a friend who was present at Dr. Ilan Pappe's lecture at Oxford. It includes the gist of the lecture and his personal impressions.

Since Pappe mentions the Tantura battle and claims a massacre was perpetrated, I think it worth having on your site.
Please consider adding it to your collection.

Yoav

Balliol College: Leonard Stein Lecture by Ilan Pappe, 3 May 2001

Demythologizing the Foundational Myths of the Jewish State: 1948 in the Eyes of the Present

עיקרי הדברים:

בפתיחת דבריו סקר את חשיבות המפעל של ההיסטוריונים החדשים בניפוץ המיתוסים הציוניים שליוו את דמותה של מדינת ישראל מאז הקמתה: מיתוס המעטים נגד רבים, ישראל שוחרת השלום שמאמציה נדחו על ידי הערבים, המיתוס של העדר אחריות להיווצרות בעיית הפליטים והקשר לחלק את הארץ עם עבדאללה על חשבון הפלסטינים. עבודותיהם של ההיסטוריונים החדשים תרמו לשינוי מושגי השיח הישראלי ביחס לאותה מלחמה ויצרו בסיס טוב יותר להבנת האסון הפלסטיני וחלקה של ישראל בו.

הרוב המכריע של ההרצאה הוקדש לפרשת הטבח בטנטורה והאופן שבו התקבלה עבודתו של טדי כץ על ידי האקדמיה, החברה ומערכת המשפט בישראל. הבחירה במקרה זה כעניין מרכזי בהרצאה נובעת מכך שהוא מסמל מתקפת נגד כלפי כל ניסיון לכתוב היסטוריה בלתי-מגויסת לטובת האתוס הציוני, דבר שהוחרף על רקע האינתיפאדה האחרונה. במתקפת נגד זו שותפים המערכת האקדמית, הממסד המשפטי והמוסדות הרשמיים בישראל. לפי תיאורו, כל ההיסטוריונים בישראל שעוסקים ב-1948- משרתים את הממסד ואת הנרטיב הציוני.

פפה סקר בקצרה את שיטת הפעולה במבצעי אלכסנדרוני באותה גזרה של אזור החוף (לחץ צבאי כבד והשארית דרך יציאה מזרחה, שילוב שהוביל לעזיבת האוכלוסייה. הוא תיאר את הטבח בטנטורה כגדול ביותר בתולדות מלחמת 1948, גדול מכל ארבעים המקרים של טבח שביצעו יהודים בקרב הערבים הפלסטינים ובכלל זה אלה של דיר יאסין ודווימה. בטבח של טנטורה נמנו כמאתיים נרצחים, עובדה שחזרה בדבריהם של עשרות עדי ראיה. לשם השוואה, טען שהמסמכים של צה"ל מדברים רק על 20-30 הרוגים.

למרות שהעלה את השאלה כיצד נותר הטבח בבחינת זיכרון חבוי שלא בא לידי ביטוי מאז המלחמה, הוא התעלם מכך בהמשך דבריו ולא הסביר זאת. מכל מקום, התגלית היתה, לדבריו, תוצאה של עבודה חדשה, על יסוד מקורות בע"פ של טדי כץ, שראיין יהודים וערבים ואסף למעלה ממאתיים עדויות שבהן עלו בצורה ברורה ממדי האסון. הוא ציטט דברים שאמר שלמה אמבר למראיין, בבחינת הודאה במעשה, אף שלא היתה שם אמירה מפורשת כלשהי, אלא רק אי רצון לחשוף עדות קשה שיש בה הרבה אי-נחת.

פפה עמד על הלגיטימיות של השימוש בעדויות שבע"פ וטען שבעוד שלגבי השואה מקבל הממסד הישראלי של ההיסטוריונים עדויות בע"פ, הרי במה שקשור ל"נכבה" הגישה היא שזה מקור לא

אמין. הוא לא אמר במפורש שהעבודה התבססה אך ורק על עדויות בע"פ, ורק אמר שלאחר שהתעוררה סערה, מצא כץ גם מסמכים שחיזקו את ממצאי הקודמים, נוסף על עבודתו של אליאס שופאני, חוקר פלסטיני, שהתפרסמה סמוך למשפט ואשר ביססה את ממצאיו.

הוא תיאר את החרדה שאחזה באוניברסיטת חיפה כשהתברר שהעבודה הפכה מושא להתקפה של הממסד האקדמי. שלטונות האוניברסיטה סירבו לסייע לכץ או לעמוד לצדו מבחינה מוסרית. מי שהוביל את ההתנערות ממנו באוניברסיטת חיפה היה המרכז ללימודי ארץ-ישראל (הוזכר יואב גלבר כמי שחיווה דעתו על העבודה).

בעקבות פרסום ממצאי העבודה נתבע טדי כץ (לא נאמר על ידי מי) לשלם מיליון שקל פיצויים אלא אם יחזור בו. לאחר שסירב, נערך משפט שבו נחקר כץ שתי וערב עד שהיה סחוט ומבולבל. לרשות התביעה עמדו עדים מומחים וסוללת עורכי דין בעוד שכץ לא קיבל שום עזרה מוסרית. במהלך המשפט נדונו רק שש עדויות בע"פ מתוך כלל העדויות שבעבודה, ושם נמצאו כביכול שיבושים ואי דיוקים בפרשנות.

לאחר פרק קצר של חקירה ועדויות במשפט הסכים כץ, שהיה במצב נפשי קשה, לחתום על כך שהוא חוזר בו מטענותיו ומסקנותיו. פפה הקריא את נוסח המסמך שעליו חתם כץ כראיה לאופי הטוטלי והדורסני של המערכת האקדמית והמשפטית שדאגה לכך שהתצהיר ימחק כל ערך מן העבודה ויטיל ספק בבסיס מהימנותה. כאן חזר ושאל בנוסח רטורי: אתם מבינים מה פירוש הדבר?

הוא קבל קשות על כך שעם חתימתו של כץ על התצהיר (שלאחר מכן חזר בו ממנו ודרש לחדש את המשפט, אך הושפטה דחתה את הבקשה), אפילו אנשי שמאל כמו תום שגב הטילו ספק בעבודה וחזרו בהם מהשבחים שחלקו לה קודם לכן. באוניברסיטת חיפה לא היו מוכנים להמתין להכרעת ביהמ"ש העליון שבפניו תתברר בקשת כץ לפתיחה מחדש של המשפט (כאן חיווה פפה את דעתו שלאור האווירה השוררת בישראל יש להניח שביהמ"ש ידחה את הבקשה) ונקטו בשורה של צעדים נגד כץ: התואר נשלל ממנו וננקטו צעדים כלפי המנחה שלו שהוא דרוזי, עוד לפני שניתנה מסקנה סופית.

בסיום דבריו אמר פפה שלאור המצב הזה זקוקים ההיסטוריונים הישראלים החדשים להגנה של הקהילה הבינלאומית מפני תגובת הממסד הישראלי, ובכלל זה הממסד האקדמי.

בסיכום הדברים הציג עצמו כמי ששייך לאותם המעטים שמחפשים דרך להבנה עם הפלסטינים על ידי בניית נרטיב היסטורי מוסכם שיגשר על פני הפער הקיים. הוא עובד בנושא זה יחד עם קבוצת היסטוריונים ישראלים ופלסטינים שנפגשת מדי חודש בירושלים ובראמאללה, אבל זה פרויקט שיימשך עוד שנים.

במהלך השאלות והתשובות קיבל מחמאות מאבי שליים על כך שהיה "מורה דרך" בגישה הפוסט-ציונית כלפי התקופה הפורמטיבית של ישראל ואילן מצדו השיב בשבחים על ספרו של שליים קיר הברזל, כמה שעומד לסמל את המצב בין ישראל לשכניה בשנים הקרובות.

הערות:

- א. במהלך כל ההרצאה לא נאמר ולו גם ברמז שהתביעה במשפט היתה על הוצאת דיבה. בשום מקום בהרצאה לא הוזכר ולו גם במילה אחת שבעבודה יוחס הטבח בין השאר לאנשים מסוימים מחטיבת "אלכסנדרוני" ששמותיהם צוינו במפורש.
- ב. לא נאמר שהתביעה התמקדה בחלק זה בלבד של העבודה. ההרצאה הציגה את המשפט כמהלך שנועד לערער על ממצאי הטבח על ידי מציאת פסול בשיטת העבודה ואי דיוקים כביכול שבהם חטא החוקר. כיוון שלא ציין שהמדובר היה בתביעה על הוצאת דיבה, נשמע טיעונו בדבר בדיקת שש עדויות בלבד כאמין ובעל ערך.
- ג. ניתן היה להבין שמדובר במדינה סטליניסטית שבה רודפים חוקרים אקדמיים ומאלצים אותם לחזור בהם מממצאים חמורים המכתימים את דמותה. במצב זה, הפנייה לסעד בינלאומי להיסטוריונים מסוגו של פפה נשמעת הגיונית לחלוטין.
- ד. נימת הדברים לאורך כל ההרצאה היתה מתחסדת ומתנשאת: הוא ושכמותו חשים נפגעים מכך שהמיתוסים הציוניים "שיקרו" להם והם באים לפרוע חוב.

